

การติดตามปัญหาการใช้ยาในผู้ป่วยสูงอายุที่โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า

เรือเอกหญิง รัตนา แสนอารี

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเภสัชศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาเภสัชกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2539

ISBN 974-634-827-2

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**MONITORING ON DRUG RELATED PROBLEMS IN GERIATRIC PATIENTS
AT SOMDEJPRAPINKLAO HOSPITAL**

LIEUTENANT RATTANA SAN-AREE

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF SCIENCE IN PHARMACY**

**GRADUATE SCHOOL
CHULALONGKORN UNIVERSITY**

ACADEMIC YEAR 1996

ISBN 974-634-827-2

หัวข้อวิทยานิพนธ์   การติดตามปัญหาการใช้ยาในผู้ป่วยสูงอายุโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า
โดย   เรือเอก นฤงิ รัตนา แสนอารี
ภาควิชา   เกษตรกรรม
อาจารย์ที่ปรึกษา   รองศาสตราจารย์ ประภาพักตร์ ศิลปโชติ
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม   อาจารย์ นารัต เกษตรหัต

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ ฤงสุวรรณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

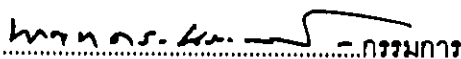
.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ สุมาลี แสงธีระปิติกุล)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ประภาพักตร์ ศิลปโชติ)

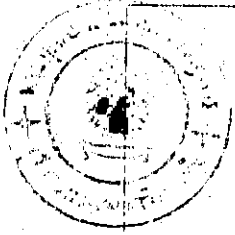

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(อาจารย์ นารัต เกษตรหัต)

.....กรรมการ
(พันตำรวจโท ดร. นาดล ทองนพเนื่อ)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

รัตนา แสนอารี : การติดตามปัญหาการใช้ยาในผู้ป่วยสูงอายุที่โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า
(MONITORING ON DRUG RELATED PROBLEMS IN GERIATRIC PATIENTS AT
SOMDEJPRAPINKLAO HOSPITAL) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ประภาพัทตร์ ศิลปโชติ,
อ.ที่ปรึกษาร่วม : นารัต เกษตรทัต, 124 หน้า. ISBN 974-634-827-2

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการติดตามและวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้ยา และผลของการดำเนินงานในการติดตามปัญหาที่พบในผู้ป่วยสูงอายุ ณ คลินิก ผู้ป่วยสูงอายุ แผนกอายุรเวชกรรม โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2538 ถึง เมษายน 2539 โดยใช้วิธีการติดตามปัญหาจากขั้นตอนของการใช้ยา เริ่มตั้งแต่การสั่งใช้ยาของแพทย์ การจ่ายยาจากห้องจ่ายยา การตอบสนองต่อยา และปัญหาการนำยาไปใช้ของผู้ป่วย แล้วนำมาจำแนกประเภทของปัญหาตามแนวความคิดของ Hassan และ Gan (1993) จากการศึกษาในผู้ป่วยสูงอายุจำนวน 150 ราย ที่มีอายุมากกว่า 60 ปี ใช้ยามากกว่า 4 ชนิด พบปัญหาจากการใช้ยาในผู้ป่วยทั้งสิ้น 137 ราย คิดเป็น 91.3% ของผู้ป่วยที่ศึกษา พบปัญหาที่เกิดจากการใช้ยาทั้งหมด 412 ปัญหาจากจำนวนขนานยา 925 ขนาน ลักษณะของปัญหาที่พบมากที่สุด คือปัญหาการไม่ได้รับยาที่แพทย์สั่ง 155 ปัญหา(37.6%) ลำดับที่สองคือ ปัญหาการเกิดอาการไม่พึงประสงค์ จากการใช้ยา 121 ปัญหา(29.4%) ลำดับที่สามคือ ปัญหาการเกิดอันตรกิริยาระหว่างยา 40 ปัญหา(9.7%) ใน ส่วนของการดำเนินการกับปัญหาโดยเภสัชกร พบว่าป้องกันไม่ให้เกิดผลเสียได้ 180 ปัญหา(43.7%) แก้ไขได้ 105 ปัญหา (25.5%) เผื่อระวังปัญหา 116 ปัญหา(28.1%) ปัญหาที่ไม่ได้รับการแก้ไข 5 ปัญหา (1.2%) เมื่อทำการติดตามปัญหาผู้ป่วยหลังจากสัมภาษณ์ครั้งแรก พบปัญหาลดลงเหลือ 209 ปัญหา ในผู้ป่วย 103 รายจาก 150 ราย (ลดลง 50.3%) ในการติดตามผู้ป่วยครั้งที่ 2 สามารถติดตามได้ 49 ราย พบปัญหา 74 ปัญหา ในผู้ป่วย 33 ราย ซึ่งปัญหาทั้งหมดได้รับการแก้ไขตามความเหมาะสมกับผู้ป่วยแต่ละราย และพบว่าสาเหตุสำคัญของปัญหาที่พบเกิดจากตัวผู้ป่วยเองที่ยังขาดความรู้และความเข้าใจในการใช้ยา ดังนั้นเมื่อเภสัชกรให้ความรู้และคำแนะนำต่างๆแก่ผู้ป่วยทำให้ปัญหาจากการใช้ยาลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้นำเอาโมทัศน์ของการให้การบริบาลทางเภสัชกรรมมาใช้ในการติดตามปัญหาจากการใช้ยาในผู้ป่วยสูงอายุทำให้สามารถค้นหาปัญหาจากการใช้ยาได้อย่างเหมาะสมตามวิธีที่กำหนด ช่วยแก้ไขและป้องกันอันตรายอันอาจเกิดขึ้นในผู้ป่วยสูงอายุ เพื่อให้มีการใช้ยาอย่างถูกต้องปลอดภัย และได้รับประโยชน์จากยามากที่สุด เป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยซึ่งเป็นเป้าหมายของการรักษา

ภาควิชา .....เภสัชกรรม.....
สาขาวิชา .....เภสัชกรรมโรงพยาบาลและคลินิก.....
ปีการศึกษา .....2539.....

ลายมือชื่อนิติต .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

c775113 PHARMACY

: DRUG RELATED PROBLEM / GERIATRIC PATIENTS
 KEY WORD: RATTANA SAN-AREE Lt.: MONITORING ON DRUG RELATED PROBLEMS
 IN GERIATRIC PATIENTS AT SOMDEJPRAPINKLAO HOSPITAL.
 THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. PRAPAPUCK SILAPACHOTE.
 THESIS CO-ADVISOR : NARAT KASETTRATAT, MSc. (Pharm). 124 PP.
 ISBN 974-634-827-2

The purpose of this study were to seek and establish appropriate method for monitoring problem caused from drug used in geriatric patients as well as to implement the manageable procedures for resolving, preventing or surveillance of these drug related problems (DRP). The study was conducted in geriatric clinic at Somdejprapinklao Hospital during November 1995 - April 1996. The researcher, as a pharmacist, monitored the problem from drug used processes : started from drug prescribing , drug dispensing, through patients' drug used. The total of 150 geriatric patients were studied , whose age upper than 60 years and used at least 4 drug regimens. One hundred thirty-seven DRP cases or 91.3% of the studied patients were detected. There were 412 DRP problems from 925 drug regimens. The most common DRP was the failure of patient to use prescribed drugs (155 problems or 37.6%) followed by problems from adverse drug reaction (121 problems or 29.4%) and problems from drug interactions (40 problems or 9.7%) respectively. In the process of resolution or prevention, the co-ordinated pharmacist could prevent 180 problems (43.7%), resolve 105 problems (25.5%), surveillance of the DRP were made for 116 problems (28.1%). There were 5 problems (1.2%) that could not be resolved. After the first time follow-up, the problems were decreased 50.3%, only 209 problems were identified in 103 patients. The second follow-up was carried out in 49 patients, 74 problems were detected from 33 patients. The major cause of the problem was from patients themselves who were lack of knowledge and understanding of drug uses. Nevertheless, when the pharmacist provided educations and advices, the problems significantly decreased.

It was found from this research that monitoring on drug related problems which is a major element of pharmaceutical care, implemented by this method, can help reducing and preventing problems occurred in geriatric patients, resulted in appropriate use of drugs as well as maximized the benefits of drug consumption and led to the improvement of the patients' quality which is the utmost goal of drug therapy.

ภาควิชา.....เภสัชกรรม.....
 สาขาวิชา.....เภสัชกรรมโรงพยาบาลและคลินิก.....
 ปีการศึกษา.....2539.....
 ดายมือชื่อนิสิต.....
 ดายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
 ดายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ เจ้ากรมแพทย์ทหารเรือ พลเรือตรี ดำรงศักดิ์ เลียงพิบูลย์ ที่สนับสนุนทุนการศึกษาในหลักสูตรเภสัชศาสตรมหาบัณฑิต ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า พลเรือตรี วีระจิตต์ ชูจินดา ที่อนุญาตให้เข้าทำการศึกษาในโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า และสนับสนุนให้การดำเนินโครงการวิจัยครั้งนี้ลุล่วงไปด้วยดี ขอขอบพระคุณ พลเรือตรี โชคดี อินสว่าง แพทย์ประจำคลินิกผู้ป่วยสูงอายุ นาวาตรี หญิง ศิริพรรณ โกมลประเสริฐ และพยาบาลแผนกอายุรเวชกรรมที่มีส่วนช่วยเหลือและให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน ตลอดจนผู้ป่วยสูงอายุที่เป็นตัวอย่างในการเก็บข้อมูล

ขอขอบพระคุณนาวาเอก หญิง พันธุ์ทิพ ศิริวรรณ ผู้อำนวยการกองเภสัชกรรม นาวาโท หญิง ศยามล ไชยวรรณ และเรือเอก รุ่งพันธุ์ นาวีสุรพล เภสัชกรที่ส่วนช่วยในการวิจัยรวมถึงเจ้าหน้าที่ห้องยาผู้ป่วยนอกทุกท่าน ในกองเภสัชกรรม โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า รวมทั้งเรือโท หญิง ระพีผล บางแสง และเจ้าหน้าที่ห้องรับรองนายทหาร ที่ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณ นาวาเอก วรากร สุริยมงคล และนาวาโท หญิง อำไพ สุริยมงคล ซึ่งกรุณาเป็นที่ปรึกษาและช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ ขอขอบพระคุณนาวาเอก ปิโยรส ปรียานนท์ ที่ช่วยจัดทำภาพสไลด์

โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ประภาพักตร์ ศิลปโชติ และอาจารย์นารัต เกษตรทัต ที่กรุณาช่วยเหลือเป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำ ตลอดจนควบคุมการวิจัยอย่างใกล้ชิดโดยตลอด ทำให้วิทยานิพนธ์สำเร็จลงด้วยดี และอาจารย์ทุกท่านในภาควิชาเภสัชกรรมที่ได้ส่งเสริม และสนับสนุนการวิจัยในโครงการนี้ด้วยดีตลอดมา

ท้ายสุดนี้ผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ น้อง เพื่อน ๆ และเภสัชกรทุกท่าน ที่ให้กำลังใจและสนับสนุนผู้วิจัยมาโดยตลอดจนการทำวิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ซ
สารบัญภาพ.....	ฅ
รายการอักษรย่อ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
2 การติดตามปัญหาจากการใช้ยา.....	5
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	38
4 ผลการวิจัยและอภิปรายผล.....	46
5 สรุปผลและข้อเสนอแนะ.....	95
รายการอ้างอิง.....	100
ภาคผนวก.....	107
ภาคผนวก ก แบบบันทึกในการติดตามดูแลเรื่องการใช้ยาของผู้ป่วย.....	108
ภาคผนวก ข เกณฑ์ที่ใช้ระบุว่าเกิดปัญหาในขั้นตอนต่างๆของการใช้ยา.....	114
ภาคผนวก ค การประเมินความสำคัญของการเกิดอันตรายวิทยา.....	117
ภาคผนวก ง การประเมินความเป็นไปได้ของอาการไม่พึงประสงค์จากยา.....	122
ประวัติผู้เขียน.....	124

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 รายละเอียดของกิจกรรมที่เภสัชกรปฏิบัติงานในการติดตามปัญหาจากการใช้ยาในผู้ป่วยสูงอายุ.....	35
2 แสดงกิจกรรมในการติดตามการใช้ยาในผู้ป่วยสูงอายุและการเก็บข้อมูล.....	43
3 ระยะเวลาในการปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่กำหนด.....	45
4 แสดงลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา.....	47
5 แสดงช่วงอายุและเพศของกลุ่มตัวอย่าง.....	48
6 แสดงรายได้ของกลุ่มตัวอย่าง.....	49
7 แสดงระยะเวลาในการมารับยาของผู้ป่วย.....	53
8 แสดงยาและกลุ่มยาที่มีการสั่งใช้ในผู้ป่วยสูงอายุโดยนับจากจำนวนขนานยาที่ผู้ป่วยได้รับในการสัมภาษณ์ครั้งแรก.....	54
9 เวลาที่ใช้โดยเฉลี่ยในแต่ละกิจกรรม.....	58
10 กิจกรรมที่ได้ป้องกันหรือดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการใช้ยา.....	60
11 แสดงจำนวนปัญหาที่พบในผู้ป่วยแต่ละราย เมื่อพบผู้ป่วยครั้งแรกและติดตามผล.....	68
12 แสดงรายละเอียดของแต่ละปัญหาที่พบในการติดตามแต่ละครั้ง.....	69
13 แสดงรายละเอียดของปัญหาการไม่ได้รับยาที่แพทย์สั่ง.....	70
14 การจำแนกอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาตามลักษณะอาการ.....	71
15 แสดงรายการยาและอาการไม่พึงประสงค์ที่พบ.....	73
16 แสดงรายละเอียดของปัญหาอื่น ๆ.....	75
17 แสดงกลไกการเกิดอันตรกิริยา.....	76
18 ตารางแสดงการเกิดอันตรกิริยาระหว่างยากับยา.....	78
19 แสดงปัญหาที่เกิดจากการใช้ยาโดยจำแนกตามขั้นตอนจากการใช้ยา.....	81
20 แสดงผลสรุปดำเนินการกับปัญหาเมื่อผู้ป่วยกลับมารับยา.....	86
21 แสดงผลการประเมินความรู้ความเข้าใจและการควบคุมปัจจัยเสี่ยง.....	92

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้เกิดอาการไม่พึงประสงค์ จากยาในผู้ป่วยสูงอายุ.....	13
2	แผนภูมิแสดงกระบวนการความคิดในการทำ PWDT 9 ขั้นตอน.....	21
3	แผนภูมิการให้บริการติดตามปัญหาจากการใช้ยาในผู้ป่วยสูงอายุ.....	33
4	แผนภูมิขั้นตอนการสัมภาษณ์ผู้ป่วยสูงอายุ.....	34
5	แสดงร้อยละของผู้ป่วยจำแนกตามระดับการศึกษา.....	50
6	แสดงโรคที่พบในคลินิกผู้ป่วยสูงอายุ.....	51
7	แสดงจำนวนขนานยาที่ผู้ป่วยสูงอายุได้รับ.....	52
8	จำนวนปัญหาจากการใช้ยาที่ได้รับการดูแล.....	87

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอักษรย่อ

ADR	=	Adverse drug reaction
Alk phos	=	Alkaline phosphatase
ALT	=	Alanine aminotransferase
AST	=	Aspartate aminotransferase
Bil	=	Bilirubin
BP	=	Blood pressure
BUN	=	Blood urea nitrogen
CHF	=	Congestive heart failure
CVS	=	Cardiovascular
def	=	Definite
DM	=	Diabetes mellitus
DRP	=	Drug related problem
F/U	=	Follow up
FBS	=	Fasting blood sugar
HTCZ	=	Hydrochlorothiazide
HTN	=	Hypertension
poss	=	Possible
prob	=	Probable
Sig. code	=	Significant code
Total pro	=	Total protein